

ordentlig Grad og mere og mere tvinger Arbejderen til at være et Tilbehør til de Maskiner, hvormed Fabrikationen drives, og at udgjøre et ufølsomt og uelysteligt Djul i disse, saa førte Haandværket i ældre Tid med sig, at der dog hos Arbejderne udfordredes en Ofsertanke og aandelig Bevægelse til at følge med Haandens Gjerning under Arbejdets Udførelse. Men dette i Forbindelse med den Træthed, der nu driver Mennesket fremad uden Standsning, har fremkaldt baade en fysisk og en moralsk Krang hos Alle til en liden Stund med regelmæssige Mellemrum at kunne trække Veiret, til dog at have en Dag om Ugen til Hvile. — Ja jeg tror, at man vil føre Samfundet ned til et meget daarligt Trin, dersom man ikke ved hensigtsmæssige Love søger at forebygge, at Menneskene under al denne Træthed fysisk blive opslidte og tillige tabe den moralske Kraft. Jeg tror nemlig ikke, at det er muligt, at et Menneske, saalidt som et Dyr, kan legemlig holde ved at anstrenge sig, uden at have nogle visse Tider, hvor Hvile skal finde Sted, og jeg tror heller ikke, det er muligt for et Menneske, der skal vedligeholde sin aandelige Kraft, at arbejde uafbrudt i den samme Tankegang, om jeg saa maa sige. Derfor er der ogsaa nu rundtom i alle Lande, og da navnlig i de romanske Lande, hvor man har været mest ligegyldig i saa Henseende, ivrige Bestræbelser for at bringe en anden Tilstand tilveie paa dette Omraade. Og særlig er det i de Lande, hvor Folkets Frihed er størst, at der arbeides henimod dette Maal. Der næres der Omsider om, at gaa meget vidt i Indskrænkning af den personlige Frihed til at bruge Søndagen som Arbejdsdag, og man har ikke frygtet for derved at komme til at lægge stærke Baand paa denne Frihed. — Thi der næres den efter min Mening fuldkommen begrundede Anskuelse, at Stat og Regjering har den Ret og den Pligt at beskytte den, der ønske at nyde de Belgjæringer, en Hviledag medfører, mod al den Egensjællighed, som søger at berybe dem dette Gode, og man har derfor heller ikke selv i de frieste Lande taget i Betænkning at paabyde, at f. Ex. Kvinder og Børn ikke maa benyttes i Fabrikker eller Værksteder om Søndagen. Man har ogsaa for nylig i Schweiz paabudt, at enhver offentlig Bestillingsmand, ogsaa alle Bestillingsmænd ved Post-, Telegraf-, Jernbane- og Dampskibsvæsenet, mindst skal have hver tredie Søndag helt fri, og idet jeg nævner dette, skal jeg med Paaskjæmlelse omtale, at vor høitærede Indenrigsminister har havt sin Opmærksomhed henvendt paa det samme Spørgsmaal for vore Jernbaneeembedsmænds Vedkommende. Det er nu indrettet saaledes, at disse Embedsmænd dog hver tredie Søndag have den halve Dag fri, Noget, som jeg dog ikke tror vil have den fulde tilsigtede Betydning, fordi Hviledagen, naar den skal gjenføde Kraften og styrke og samle Sindet, maa være hel og ubeskaaren. — Men man er imidlertid gaaet langt

videre i Lovgivningingen i saadanne Lande med Hensyn til disse Forhold. Man har saaledes indskrænket den Tid, hvori Værkshusene maatte være aabne om Søndagen, til en vis kort Tid, og jeg tror, at det vil være gavnligt, om man ogsaa fik en Bestemmelse herom i denne Lov, i det Mindste ser jeg ikke, hvorfor man just skulde holde Værkshusene aabne om Søndagen, naar man luffer Butikkerne. Jeg tror som sagt, at dette vilde være gavnligt, om end jeg mistvivler om, at man vil kunne blive enig derom efter de Anskuelser, som finde Sted hos os i saa Henseende. Men ogsaa igrønt gaar man vidt i de Fordringer, der stilles til at stasse Hvile om Søndagen, særlig ved at indskrænke Jernbanetrafikken paa denne Dag. — Blandt flere andre Forslag i denne Retning, der fremhævedes og kraftigt hævdedes paa den folketvellige Kongres i Genf 1874, var ogsaa det, at Godstøgene paa Jernbanerne skulde indstilles om Søndagen. Jeg skal dog ikke gaa nærmere ind paa disse Enkeltheder, fordi der vil komme en anden Leilighed, hvor jeg vil have særlig Anledning til at yttre mig om det Meget, der i denne Henseende fortjener at berøres. Jeg har blot fremdraget dette, fordi jeg med Betænkelse har set paa, at dette Lovforslag noget vil foregribe de Forhold, som maatte ordnes ved en fylldigere Lov om Søndagen som Hviledag og med Søndagsarbejdet. Der vil, som jeg haaber, endnu iaar fra Arbejdskommissionen komme til Regjeringen Indstilling om, at der maatte indtræde en Lovgivningsbestyttelse for Søndagen som Hviledag, og jeg erkjender, at en Del af de Bemærkninger, jeg allerede nu har tilladt mig at fremkomme med, mere høre hjemme ved den Forhandling, der saaledes maatte senere kan komme. Jeg betragter det som sagt som en betænkkelig Side ved det forelagte Lovforslag, at det griber ind i Bestemmelser, som først fylldig kunne fastlaas, naar en almindelig Lovgivning om Søndagen som Hviledag fremkommer. Disse Bemærkninger ere naturligvis ikke den eneste Justitsminister ubekjendte. De ere jo tildeels bragte under Omtale i selve Motiverne til det forelagte Lovforslag, idet der — jeg tror, det er til § 4 — er bemærket, at disse Spørgsmaal om Fastsættelsen af Søndagen som Hviledag ikke have Noget med Helligdagsloven at gjøre, og at de derfor, som hørende under en anden Minister, burde gjøres til Gjenstand for en anden Lov. Jeg tror imidlertid at efterhaanden er det blevet det Væsentlige, naar man tænker paa at træffe Bestemmelser, der angaa Søndagen, at faae den betragtet og hævdet som en Hviledag, der er skiftet til at kunne samle Familierne, samle alle Arbejdere — og her bruger jeg Ordet Arbejdere i videste Forstand, thi vi ere jo alle Arbejdere — til Lanter, som ligge udenfor den daglige Syssel og at vende deres Sind til noget Andet og Bedre end det, som den daglige Syssel kræver. Jeg haaber dog, efter at ogsaa denne